

SNJEŽANA KORDIĆ

Jezična politika: prosvjeđivati ili zamagljivati?

1. Definicija jezične politike

Definicije jezične politike mogu se naći u raznim lingvističkim leksikonima. Ovdje ćemo citirati dvije koje zajedno oslikavaju baš jezičnu politiku kakva je na djelu u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Crnoj Gori i Srbiji. Obje definicije su iz Metzlerovog leksikona *Sprache*, i obje je napisao Ulrich Ammon.

Jednojezična politika: „Za razliku od višejezične politike bavi se jednim jezikom, njegovim riječima, oblicima i njihovim korištenjem. Jednojezična politika pokušava prvenstveno pomoću zabranjivanja ili propisivanja određenih riječi i izraza utjecati na svijest ljudi. Preduvjet za to su odgovarajuće velike ovlasti (totalitarni sistemi, ratna situacija, kontrola jezične upotrebe u određenim domenama). Taj pokušaj totalitarnog sistema je, s kritičkom namjerom, literarno predočen u romanu G. Orwella 1984. na primjeru *newspeaka*” (Glück 2000: 668).

Višejezična politika: „Dok se jednojezična politika odnosi na političke mjere unutar jednog jezika (npr. na zabranjivanje određenih riječi), višejezična politika usmjerena je na odnos između različitih jezika” (Glück 2000: 654). Konkretno, na reguliranje tog odnosa u području školstva, pravnih institucija, administracije, medija, kulturnih institucija i slično.

2. Tko oblikuje i sprovodi jezičnu politiku?

Nakon što smo kratko rekli kakva je jezična politika u domaćoj sredini, pogledajmo tko je odgovoran da je ona takva. Dakle, tko oblikuje i sprovodi jezičnu politiku?

1) U prvom redu to su *profesori na fakultetima*:

- jer oni podučavaju sve buduće nastavnike jezika na srednjim i osnovnim školama;
- sastavljaju program jezične nastave za studij, za srednje i za osnovne škole;
- pišu jezične udžbenike za fakultete, srednje i osnovne škole;
- pišu rječnike, gramatike i pravopise (koji se primjenjuju u školama, medijima, administraciji, izdavačkim kućama itd.);
- u medijima govore i pišu o jeziku;
- članovi su raznih komisija u ministarstvima, npr. za udžbenike, za nastavne programe, za financiranje projekata itd.

2) *Ministarstvo*: naručuje, odobrava i financira nastavne programe, udžbenike i dr.

3) *Nastavnici na osnovnim i srednjim školama*: kroz nastavu oblikuju kod djece i omladine stavove o jeziku

4) *Mediji*: donose u novinama tekstove o jeziku, na radiju i televiziji emisije o jeziku (u tome sudjeluju profesori, lektori, novinari)

Kao što je iz navedenoga vidljivo, profesori na fakultetima imaju glavnu ulogu. A što je osnovno što pritom čovjek od njih očekuje? Očekuje u svakom slučaju da prosvjeđuju i da govore istinu. Jer oni su znanstvenici i prosvjetni radnici. Osnovni zadatak prosvjetnog radnika je da prenosi znanje. A i etički kodeks sveučilišta zahtijeva od znanstvenika da prosvjeđuje javnost. Baš zato se među osnovnim načelima sveučilišta nalazi nezavisnost znanstvenog rada od bilo kakve vladajuće politike. Imajući ovo u vidu, zapitajmo se kako bi jezična situacija u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Crnoj Gori i Srbiji mogla biti opisana u skladu sa znanošću i istinom.

3. Kako bi izgledao opis jezične situacije s ciljem prosvjeđivanja javnosti?

Odgovor na ovo pitanje je ustvari jednostavan. Kao prvo, riječ je o četiri nacije odnosno o četiri naroda. Kao drugo, ta četiri naroda ne trebaju prevodioca kad govore standardnim jezikom;

komunikacija na standardnom jeziku odvija se tečno, razumiju se međusobno bez imalo napora. Kao treće, unutar tog standardnog jezika postoje određene nacionalno uvjetovane jezične razlike.

Sve to nalazimo i kod nekih drugih nacija izvan Balkana. Brojni su slučajevi kada više nacija govori zajedničkim standardnim jezikom i pritom postoje određene nacionalno uvjetovane jezične razlike. Takav slučaj je sa standardnim njemačkim jezikom u Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj: „standardni njemački jezik tih država sadrži itekako primjetne razlike” (Ammon 1995: 1). A da se unatoč tim razlikama radi o *jednom* standardnom njemačkom jeziku, dokazuje se pomoću podudarnosti triju varijanata njemačkog i pomoću međusobne razumljivosti između njihovih govornika (Ammon 1995: 5-11).

Budući da njemački i svi drugi takvi standardni jezici imaju nekoliko centara i nacionalnih *varijanata* (*varijeteta*), nazivaju se u *sociolingvistici policentričnim* (*pluricentričnim*) *standardnim jezicima*. Policentrični su skoro svi veći evropski jezici i brojni neevropski jezici, npr. engleski, francuski, španjolski, portugalski, malajski, arapski (Blum 2002: 124).

U Metzlerovom leksikonu Sprache je *policentrični* ili *pluricentrični standardni jezik* definiran kao „jezik s nekoliko nacionalnih standardnih varijanata, koje se doduše u pojedinim točkama međusobno razlikuju, ali ne toliko jako da bi mogle konstituirati zasebne jezike, npr. engleski (britanski, američki, australski itd. standardni engleski), njemački (njemački, austrijski, švicarski standardni njemački), portugalski (portugalski, brazilski standardni portugalski)” (Ammon in Glück 2000: 535). Iz definicije se vidi a) da je svaki policentrični jezik standardan, b) da su njegove varijante standardizirane, c) da su njegove varijante vezane za nacije, d) da između varijanata postoje razlike.

Evo i definicija iz još jednog lingvističkog leksikona (Bußmann 2002: 521-522): „Pluricentrični jezik. Jezik s više nacionalnih 'centara', koji izgrađuju različite standardne varijante: te (prvenstveno) leksičke i fonetsko-fonološke razlike su doduše jasno izražene, ali ne opravdavaju da se govori o različitim jezicima. Primjeri su nacionalno različiti oblici engleskog ili njemačkog”. U ovoj definiciji je dodatno vidljivo da su razlike između varijanata najveće na planu riječi i izgovora.

Dakle, razlike nitko ne dovodi u pitanje. Čovjek treba, međutim, osvijestiti da varijacije postoje u svakom standardnom jeziku. Varijabilnost je normalno stanje svakog jezika. U policentričnom standardnom jeziku su varijacije posebno izražene. Razlozi tome najčešće su: velika teritorijalna proširenost jezika, prostorna razdvojenost njegovih govornika, politička razdvojenost njegovih govornika (žive u različitim državama i/ili pripadaju različitim nacijama).

U zborniku o policentričnim jezicima (Clyne 1992: 1-2) navedeno je da se njihove nacionalne varijante po pravilu nalaze u različitim državama. Do početka 90-ih godina je standardni jezik Hrvata, Srba, Bošnjaka i Crnogoraca bio jedini policentrični jezik s varijantama unutar iste države (Ammon 1995: 46). Činom nastanka različitih država postao je i po tom svojstvu tipičan policentrični jezik.

Lingvisti koji su uspoređivali nekoliko policentričnih jezika utvrdili su da su standardnojezične razlike između Hrvatske, Bosne, Crne Gore i Srbije manje nego između standardnih varijanata drugih policentričnih jezika (Gröschel 2003: 180-181; Thomas 2003: 314; Pohl 1996: 219; McLennan 1996: 107).

4. Kako lingvisti mogu utvrditi da li se radi o jednom standardnom jeziku ili o nekoliko?

To se najbolje može utvrditi ako se primjenjuju što objektivniji lingvistički kriteriji (da je po mogućnosti mjerljivo, provjerljivo). Jedan od takvih kriterija je *međusobna razumljivost*. Ona je između hrvatske, srpske, bosanske/bošnjačke i crnogorske standardne varijante „veća nego između standardnih varijanti engleskog, francuskog, njemačkog ili španjolskog” (Thomas 2003: 325). Gröschel (2003: 182) također konstatira da „idiomi Hrvata, Bošnjaka i Srba (i naravno Crnogoraca) su kao i prije uzajamno razumljivi (i to statistički u daleko većoj mjeri nego što je to slučaj između blisko srodnih

jezika). Ta uzajamna razumljivost [...] je sociolingvistički korelat strukturnoj sličnosti utvrđenoj u sistemskoj lingvistici". Iz toga Gröschel (2003: 183) izvlači zaključak da se radi o varijantama jednog policentričnog standardnog jezika. O istoj temi Mørk (2008: 295) podjednako napominje da je „međusobna razumljivost potpuna”.

Postojanje potpune međusobne razumljivosti potvrđuju čak i ikone današnje jezične politike u Hrvatskoj, npr. Brozović (2005: 14) priznaje da „nije potrebno prevođenje. Istina je, dakako, da je odnos hrvatskoga i srpskog jezika drugačiji nego odnos hrvatskoga prema bilo kojem drugom jeziku, i kada se na televiziji daje izjava kojega stranca, uvijek se prevodi, samo ne ako govori srpski”. Međusobna razumljivost je toliko očita kod varijanata srpskohrvatskog da se njeno mjerenje čak ni ne predlaže.

Takva međusobna razumljivost je, naravno, direktna posljedica ogromne količine *istovjetnosti u standardnom jeziku*. Tu smo već kod drugog kriterija: „činjenica da su suvremeni srpski i hrvatski varijante *jednog* jezika dokazuje se odlučujućim istovjetnostima u jezičnom sistemu” (Pohl 1996: 214). „Lingvistički tu imamo samo jedan jezični sistem, koji se javlja u nekoliko varijanata. To uopće ne stoji pod znakom pitanja” (Hinrichs 1997: 14; usp. i Jacobsen 2006: 317-318; 2008: 26-27).

Kada se mjeri količina istovjetnosti, uspoređuju se sve jezične razine. Ako postotak potpune identičnosti prelazi 50%, onda je riječ o jednom policentričnom standardnom jeziku (Ammon 1995: 6; Bunčić 2008: 91). Budući da mjerenje istovjetnosti kod varijanata srpskohrvatskog jezika daje za rezultat 75% ili više, radi se o jednom policentričnom jeziku (Bunčić 2008: 93).

Osnovno rječničko blago također pokazuje da je riječ o jednom policentričnom jeziku. Što ulazi u osnovno rječničko blago, definirao je Morris Swadesh sastavivši listu od sto osnovnih riječi. Na njoj su riječi koje označavaju dijelove ljudskog tijela (*oko, kosa, srce, usta*), životinje (*riba, pas*), radnje (*jesti, piti*), brojeve (*jedan, dva, tri*), zamjenice (*ja, ti, on*) itd. „Morris Swadesh je dva idioma smatrao oblicima istog jezika tek onda ako imaju najmanje 81% zajedničkog osnovnog rječničkog blaga” (Kloss 1976: 303). Hrvati, Srbi, Bošnjaci i Crnogorci kad govore standardnim jezikom imaju 100% zajedničko osnovno rječničko blago (Brozović 2002: 124).

Dominacija istovjetnosti u standardnom jeziku je direktna posljedica toga što je *štokavica postala standardni jezik* u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Crnoj Gori i Srbiji. Tu je sad već riječ o trećem kriteriju. Kod njega se gleda koji regionalni jezik se proširio i postao nadregionalan. Drukčije rečeno, koji dijalekt (kajkavski ili čakavski ili štokavski) je postao standardni jezik. Naime, standardni jezik služi kao nadregionalni jezik i koriste ga različiti društveni slojevi za međusobno sporazumijevanje. Moglo je biti da u Hrvatskoj čakavski postane standardni jezik, a u Srbiji slavjanoserbski. Tada bismo danas imali različite standardne jezike i trebali bismo prevodioce. Ali prošlost se odvijala drugačije, pa je danas svim četirima državama zajedničko da je njihov standardni jezik štokavski (Babić 2004: 150; Brozović 2005: 194).

5. Zašto tvrde mnogi Hrvati, Bošnjaci, Crnogorci i Srbi da se radi o četiri različita standardna jezika?

Ta tvrdnja je rezultat jedne jezične politike koja nije išla za tim da prosvjećuje nego da zamagljuje. Tvrdnju da se radi o četiri različita standardna jezika koja moraju nositi ime četiriju država lansirali su i proširili političari i lingvisti dotičnih država.

Uspjeh njihovog uvjeravanja temelji se na tome što su izokrenuli značenje riječi jezik: jezik za njih više ne znači moći se sporazumjeti sa sugovornikom ili ne, nego biti jedne nacionalne pripadnosti ili druge (Mappes-Niediek 2005: 30). Nacionalni lingvisti i političari su nacionalnost i jezik proglasili sinonimima (Bellamy 2003: 141). Naravno da je to pogrešno (Richter Malabotta 2004: 81). Radi se o shvaćanju iz 19. stoljeća da samo zaseban jezik može dati zasebnu naciju. Takav stav je stvarnost odavno pregazila, što se vidi iz postojanja brojnih nacija koje govore isti jezik kao neke druge nacije,

npr. austrijska nacija, švicarska, američka itd. (Kohn 1962: 20; Pfaff 1994: 51-52; Esbach 2000: 60-61). Danas je sasvim jasno da ne postoji podudarnost između nacije i jezika. Zato je predodžba da se nacija temelji na jeziku običan mit (Greenfeld 2001: 663-664).

6. Jezična politika u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Crnoj Gori i Srbiji uzgaja mit o podudarnosti nacije i jezika

To ide toliko daleko da u nekim školama postoji *jezični apartheid* (Greenberg 2001: 26-27), tj. podjela učenika po nacionalnoj osnovi u različite razrede u ime navodno različitih jezika. O problematičnom školskom sistemu Bosne i Hercegovine govori njemačko Ministarstvo vanjskih poslova na svojoj internetskoj stranici (april 2010.):

„Školski sistem je u Bosni i Hercegovini često poligon etnocentrične politike. [...] Tako se nastava povijesti odvija često s nacionalističkim obilježjima u ovisnosti od etničkog sastava regije; preuzimaju se dijelom knjige o povijesti iz susjednih zemalja. Na području središnje Bosne i Hercegovine s miješanim stanovništvom ima oko 50 škola u kojima učenici različitih nacionalnosti razdvojeno pohađaju nastavu u istoj zgradi, imaju različite učitelje, različite nastavne programe, često i različito vrijeme nastave („dvije škole pod istim krovom“). Sveučilišta često ne priznaju čak ni diplome s drugih sveučilišta iz iste države. Kod etnički različitih sveučilišta čak je redovita pojava da međusobno ne priznaju diplome.”¹

Prema neslužbenim podacima u Bosni i Hercegovini postoje 54 takve „dvije škole pod istim krovom“, npr. u Vitezu, Gornjem Vakufu/Uskoplju, Mostaru, Stolcu, Travniku, Bugojnu. O tome *Deutsche Welle* jasno kaže:

„Ono što se u Evropi naziva etnička segregacija, političari u Bosni i Hercegovini zovu zajedničko korištenje školskog prostora i školovanje na materinskom jeziku. Jedna škola, dva direktora, dva nastavna programa, dupli broj nastavnika i dupli troškovi za državu.”²

A izgovor za razdvojenu nastavu - „školovanje na materinskom jeziku” - posve je apsurdan. Pa čak i najvatreniji pobornik odvojene nastave hrvatski lingvist Stjepan Babić priznaje o tim navodno „različitim standardnim jezicima” (2004: 108) „da kad naučite jedan, praktično znate i drugi”.

7. Je li naziv jezika objektivni problem?

Nije, jer kod te teme treba razlikovati s jedne strane ustav, s druge strane obične ljude i s treće strane lingviste. Iz ustava bi trebalo izostaviti bilo kakvu odredbu o službenom jeziku i njegovom imenu jer to je potpuno suvišno, brojne zemlje to nemaju, među njima i Njemačka, Mađarska, Velika Britanija, Sjedinjene Američke Države. Obični ljudi su slobodni da zovu jezik kako god hoće. Ta sloboda, naravno, ne vrijedi za lingviste jer oni moraju imati jedan naziv kojim se jasno kaže da se radi o jednom jeziku. Lingvistika nije započela našim rođenjem niti je standardni jezik nastao našim rođenjem, nego i jedno i drugo postoji već skoro dvjesto godina. Tako unutar lingvističke znanosti postoji podjednako dugo i stručni naziv kojim se kaže da se radi o jednom jeziku. Kad domaćim lingvistima smeta što u nazivu jezika vide i ime druge nacije ili im smeta što ne vide ime svoje nacije, time samo pokazuju da su odbacili neutralnu objektivnost znanstvenika i dali prednost vlastitim nacionalističkim emocijama. Naši lingvisti bi se mogli malo ugledati u austrijske lingviste, švicarske, američke, kojima nije problem naziv njihovog jezika. A kod nas je došlo do toga da je ime standardnog jezika kojim govorimo zabranjeno kako bi se prodavala magla da se radi o četiri standardna jezika.

Sadašnja situacija kod nas usporediva je sa situacijom kada je u Austriji nakon poraza nacizma vladala toliko velika averzija prema svemu njemačkome da se u školama jezik sedam godina nije

1. http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/BosnienUndHerzegowina/Kultur-UndBildungspolitik_node.html

2. <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,1975549,00.html>

nazivao „njemački” nego „jezik nastave”, a tako je pisalo i u svjedodžbama iz tog vremena. No nakon sedam godina situacija se smirila i više nije bio problem izustiti ime druge nacije. Nas već šesnaest godina dijeli od rata, i bilo bi vrijeme da se može izustiti ime zajedničkog jezika. A predmet u školama bi se mogao zvati ili „srpskohrvatski jezik” ili „jezik i književnost” ili „jezik nastave”. Treba podsjetiti i da nacije čije ime je u nazivu jezika nemaju time veća prava od drugih nacija.

8. Zašto hrvatski, srpski, bosanski i crnogorski lingvisti ne razjašnjavaju svojim sugrađanima jezičnu situaciju?

Zato što su se stavili u službu nacionalne politike i zato što se njihov nacionalni angažman finansijski honorira (Gröschel 2009: 258). Oni dobivaju razne privilegije koje su povezane s novčanim dodacima: napredovanja u sveučilišnoj karijeri; članstva u akademijama; nagrade; prihodi od gramatika, pravopisa, rječnika i udžbenika koje su oni napisali a ministarstvo odobrilo za upotrebu na školama; financiranje projekata i sudjelovanja na simpozijima; otvaranje novih radnih mjesta itd. (Gröschel 2009: 370). Pored toga postaju zapaženi članovi društva jer sebe profiliraju u pobornike 'nacionalnih interesa' (Gröschel 2009: 370-371).

Kad im netko skrene pažnju na defekte u njihovoj argumentaciji, ne žele to priznati. Nastavljaju ponavljati isto, i ne žele znati ono što bi ustvari mogli znati. Gröschel (2009: 372) o takvom ponašanju domaćih lingvista kaže da nažalost, „od taštine, koja bi mogla biti povrijeđena priznavanjem vlastitih zabluda, očito ni lingvisti nisu oslobođeni”.

Evo najnoviji slučaj: prije mjesec dana južnoslavenski mediji su otkrili interni dokument State Departmenta, u kojem 2009. godine američki inspektor nakon posjete američkim ambasadama u Bosni, Hrvatskoj, Crnoj Gori i Srbiji izvještava da se u tim četirima državama ne govore četiri jezika, nego varijante jednog te istog jezika. Navodi da je rasipanje novca i vremena ako se od ambasadora traže četiri jezična kursa. (Usput rečeno, jedan kurs traje 44 tjedna, dakle skoro čitavu godinu.) Zaključuje da ambasador koji je pohađao jedan jezični kurs može biti raspoređen u sve četiri države. A jezične specifičnosti svake od država mogu se usvojiti u nekoliko konverzijskih vježbi. Inspektor preporučuje američkoj vladi da „kod izobrazbe i kod raspoređivanja na radna mjesta tretira regionalne varijante srpskohrvatskog jezika kao jedan te isti jezik”.³

A što su na to rekli domaći fakultetski profesori? Njihovi komentari također se mogu pročitati u medijima. Svi više-manje ustrajavaju na stajalištu da se radi o četiri standardna jezika. S obzirom da smo u Bosni, pogledajmo komentare iz Bosne: „lingvista i profesor bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika na Filozofskom fakultetu u Sarajevu” kaže „bosanski jezik pripada Bošnjacima, hrvatski Hrvatima, srpski jezik pripada Srbima, a crnogorski jezik je jezik crnogorskog naroda”.⁴ Ta tvrdnja je klasičan primjer laičkog poistovjećivanja naroda i jezika. Usporedivo je s tvrdnjom „američki jezik pripada Amerikancima, britanski Britancima, australijski jezik pripada Australcima, a kanadski jezik je jezik kanadskog naroda”, odnosno, s tvrdnjom „njemački jezik pripada Nijemcima, austrijski Austrijancima, a švicarski jezik je jezik švicarskog naroda”. Istovremeno taj isti domaći profesor se slaže s američkim inspektorom da je potreban samo jedan jezični kurs.⁵ To je, naravno, u kontradikciji s njegovom prethodnom tvrdnjom da četiri naroda imaju četiri jezika. Jer ako imaju četiri jezika, kako to da ih nije potrebno učiti.

Takve kontradikcije su redovite kod domaćih fakultetskih profesora. Čak u rečenicama koje idu jedna za drugom: „Srbi, Hrvati, Crnogorci i Bošnjaci imaju jedan jezik. Riječ je o četiri južnoslavenska standardna jezika, potpuno ravnopravna kao sociolingvističke činjenice” (još jedan lingvist i profesor bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika na Filozofskom fakultetu u Sarajevu).⁶ Dakle, i jedan jezik i

3. <http://oig.state.gov/documents/organization/146604.pdf>

4. <http://bhmagazin.com/kultura/5540-kakva-je-razlika-izmeu-srpskog-bosanskog-i-hrvatskog-jezika.html>

5. *ibid.*

6. http://www.dw-world.de/dw/article/0,,5528097_page_2,00.html

četiri standardna jezika. Ova izjava se često ponavlja: i treći lingvist i predavač bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika na Filozofskom fakultetu u Sarajevu tvrdi „riječ je svakako o jednom jeziku”, da bi na sljedećoj stranici napisao da se radi o različitim *standardnim* jezicima.⁷ Ta demagoška tvrdnja ne potječe od sadašnjih sarajevskih profesora, nego od hrvatskog lingvиста Dalibora Brozovića, koji ju je lansirao dok je bio potpredsjednik Hrvatske 90-ih godina. Od tada ju ponavljaju svi hrvatski fakultetski profesori, npr. Ivo Pranjković, Josip Silić, da navedem samo neke od najprominentnijih. Oni su utjecali na svoje kolege u regiji, pa je evo došlo do toga da fakultetski profesori u čitavoj regiji ponavljaju netočnu tvrdnju da se sociolingvistički gledano radi o četiri standardna jezika. Time negiraju postojanje standardnog njemačkog jezika, standardnog engleskog jezika, standardnog francuskog jezika, i postojanje svih drugih policentričnih standardnih jezika. Da podsjetim: u definiciji policentričnog jezika piše da je to jedan *standardni* jezik koji u različitim državama ima različite varijante. Također podsjetimo: pojam policentričnog jezika je *sociolingvistički* pojam.

U vezi s tvrdnjom „i jedan jezik i četiri različita standardna jezika” čovjeku pada na pamet zapažanje njemačkog filozofa Michaela Schmidta-Salomona (2006: 32) kako „pravi virtuosi intelektualnog nepoštenja vladaju” umijećem da čak i očite stvari potpuno zamagle.

Za kraj, spomenimo još da u Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima piše da izraz *regionalni ili manjinski jezici* obuhvaća one jezike koji se razlikuju od službenog jezika dotične države; ne obuhvaća dijalekte službenog jezika (zbog njihove nedovoljne razlike prema službenom jeziku).⁸ To znači: preduvjet je da se mora raditi o dva različita jezika da bi unutar iste države jedan nosio oznaku *službeni jezik* a drugi oznaku *manjinski jezik*. Iako taj preduvjet nije ispunjen, u Hrvatskoj je za manjinski jezik proglašen srpski, u Srbiji su za manjinske jezike proglašeni bosanski i hrvatski, u Bosni su bosanski, hrvatski i srpski proglašeni za tri službena jezika... Očito je da se jezična politika na južnoslavenskim prostorima zasniva na varanju. Ona baca prašinu u oči neupućenoj javnosti u Evropi i svijetu. A glavni akteri takve jezične politike su fakultetski profesori u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji.

---

7. str. 111 i 112 u zborniku *Jezični varijeteti i nacionalni identiteti*, ur. L. Badurina, I. Pranjković, J. Silić, Zagreb 2009.

8. <http://conventions.coe.int/Treaty/ger/Treaties/Html/148.htm>

Bibliografija

- Ammon, U. (1995), *Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz: das Problem der nationalen Varietäten*, Berlin/New York.
- Babić, S. (2004), *Hrvanja hrvatskoga*, Zagreb.
- Bellamy, A. J. (2003), *The formation of Croatian national identity*, Manchester/New York.
- Blum, D. (2002), *Sprache und Politik*, Heidelberg.
- Brozović, D. (2002), „Europске integracije i hrvatski jezik“, *Jezik* 49/4, 121-125.
- Brozović, D. (2005), *Prvo lice jednine*, Zagreb.
- Bunčić, D. (2008), „Die (Re-)Nationalisierung der serbokroatischen Standards“, S. Kempgen i dr. (ur.), *Deutsche Beiträge zum 14. Internationalen Slavistenkongress Ohrid 2008*, München, 89-102.
- Bußmann, H. (ur.) (2002), *Lexikon der Sprachwissenschaft*, Stuttgart.
- Clyne, M. (ur.) (1992), *Pluricentric Languages. Differing Norms in Different Nations*, Berlin/New York.
- Esbach, C. (2000), *Nationalismus und Rationalität*, Berlin.
- Glück, H. (ur.) (2000), *Metzler Lexikon Sprache*, Stuttgart.
- Greenberg, R. (2001), „Language, Nationalism and the Yugoslav Successor States“, C. Reilly (ur.), *Language, Ethnicity and the State*, London/New York, 17-43.
- Greenfeld, L. (2001), „Nationalism and Language“, R. Mesthrie (ur.), *Concise Encyclopedia of Sociolinguistics*, Amsterdam i dr., 662-669.
- Gröschel, B. (2003), „Postjugoslavische Amtssprachenregelungen - Soziolinguistische Argumente gegen die Einheitlichkeit des Serbokroatischen?“, *Srpski jezik* 8/1-2, 135-196.
- Gröschel, B. (2009), *Das Serbokroatische zwischen Linguistik und Politik. Mit einer Bibliographie zum postjugoslavischen Sprachenstreit*, München.
- Hinrichs, U. (1997), „Südslavische Sprachwissenschaft und Südosteuropa-Linguistik“, *Zeitschrift für Balkanologie* 33/1, 9-25.
- Jacobsen, P. (2006), „Forum“, *Studi Slavistici* 3, 317-320.
- Jacobsen, P. (2008), „O strukturalno-lingvističkim konstantama srpskohrvatskog jezika (inventar fonema i fonotaktička struktura)“, B. Ostojić (ur.), *Jezička situacija u Crnoj Gori – norma i standardizacija*, Podgorica, 25-34.
- Kloss, H. (1976), „Abstandssprachen und Ausbausprachen“, J. Göschel i dr. (ur.), *Zur Theorie des Dialekts: Aufsätze aus 100 Jahren Forschung*, Wiesbaden, 301-322.
- Kohn, H. (1962), *Die Idee des Nationalismus*, Hamburg.
- Kordić, S. (2010), *Jezik i nacionalizam*, Zagreb.
- Mappes-Niediek, N. (2005), *Die Ethno-Falle. Der Balkan-Konflikt und was Europa daraus lernen kann*, Berlin.
- McLennan, S. (1996), „Sociolinguistic Analysis of 'Serbo-Croatian'“, *Calgary Working Papers in Linguistics* 18, 103-109.
- Mørk, H. (2002), *Serbokroatisk grammatik*, Århus.
- Pfaff, W. (1994), *Die Furien des Nationalismus*, Frankfurt am Main.
- Pohl, H.-D. (1996), „Serbokroatisch - Rückblick und Ausblick“, I. Ohnheiser (ur.), *Wechselbeziehungen zwischen slawischen Sprachen, Literaturen und Kulturen in Vergangenheit und Gegenwart*, Innsbruck, 205-219.
- Richter Malabotta, M. (2004), „Semantics of War in Former Yugoslavia“, B. Busch/H. Kelly-Holmes (ur.), *Language, Discourse and Borders in the Yugoslav Successor States*, Clevedon, 78-87.
- Schmidt-Salomon, M. (2006), *Manifest des evolutionären Humanismus*, Aschaffenburg.
- Thomas, P.-L. (2003), „Le serbo-croate (bosniaque, croate, monténégrin, serbe): de l'étude d'une langue à l'identité des langues“, *Revue des études slaves* 74/2-3, 311-325.

Naslov	<i>Jezička/e politika/e u Bosni i Hercegovini i njemačkom govornom području</i> Zbornik radova predstavljenih na istoimenoj konferenciji održanoj 22. marta 2011. godine
Zbornik izdaje	Goethe-Institut Bosnien und Herzegowina Ambasada Republike Austrije Ambasada Švajcarske konfederacije
Za izdavače	Petra Raymond Donatus Köck André Schaller
Zbornik priredio	Saša Gavrić
Prevod tekstova	Nermana Mršo, Dijana Prlić, Anne Grundwald, Mirjam Baumert
Lektura	Arijana Aganović, Regina Rahe
Naslovnica i prelom	Zenon Kosović Sarajevo, novembar 2011. © Autori/ke, Goethe-Institut, Ambasada Austrije, Ambasada Švajcarske

Autori, autorice i priređivači služili su se različitim normama te se ova publikacija odlikuje jezičkom raznolikošću.